

آشنایی با شرکت های دانش بنیان و قوانین مربوطه

«شرکت ها و مؤسسات دانش بنیان»، شرکت یا موسسه‌ی خصوصی و یا تعاونی است که به منظور هم‌افزایی علم و ثروت، توسعه اقتصاد دانش محور، تحقق اهداف علمی و اقتصادی (شامل گسترش و کاربرد اختراع و نوآوری) و تجاری‌سازی نتایج تحقیق و توسعه (شامل طراحی و تولید کالا و خدمات) در حوزه فناوری‌های برتر و باارزش افزوده‌ی فراوان به ویژه در تولید نرم‌افزارهای مربوط تشکیل می‌شود.

۱- انواع شرکت های دانش بنیان

- ۱-۱- شرکت‌هایی که فقط اعضای هیات علمی مالک آن هستند.
در صورتی که سهام دانشگاه کمتر از ۵۰ درصد باشد، شرکت دانش بنیان، شرکتی خصوصی است که باید تابع قانون تجارت باشد و در اداره ثبت شرکت‌ها ثبت شود.
- ۲-۱- شرکت‌هایی که دانشگاه‌ها نیز در آن مالکیت دارند.
در صورتی که سهام دانشگاه ۵۰ درصد یا بیشتر باشد، شرکت دانش بنیان، شرکتی دولتی است.

۲- شاخص‌های عمومی و اختصاصی تشخیص شرکت‌ها و مؤسسات دانش بنیان و دانش بنیان نوپا

۱-۲- شرکت‌های دانش بنیان

شاخص‌های تشخیص شرکت‌های دانش بنیان به دو دسته شاخص‌های عمومی و اختصاصی تقسیم می‌شوند. شرکت‌های متقاضی باید علاوه بر شاخص‌های عمومی، شرایط مشخص شده در یکی از سه دسته شاخص‌های اختصاصی را نیز احراز نمایند.

۲-۱-۱- شاخص‌های عمومی

- حداقل دو سوم از اعضای هیات مدیره‌ی شرکت، حداقل دو مورد از شرایط ذیل را احراز کنند:

- حداقل دارای مدرک کارشناسی باشند.
- حداقل سه سال سابقه‌ی فعالیت کاری یا علمی در حوزه‌ی فعالیت شرکت و یا سابقه‌ی مدیریتی داشته باشند.
- حداقل یک اختراع ثبت شده‌ی ارزیابی شده‌ی داخلی یا یک اختراع بین‌المللی مرتبط با حوزه‌ی کاری شرکت داشته باشند.

- نیمی از درآمد ناشی از فروش محصولات و خدمات دانش بنیان از طریق قرارداد باشد. (به استثنای شرکت‌هایی که در مرحله‌ی تجاری‌سازی اولین کالای دانش بنیان هستند، مشروط بر آن‌که دارای تولید پایلوت موفق همراه با استاندارد و دارای بازار مطمئن یا اعلام نیاز معتبر همراه با قرارداد تولید کالا باشند.)

- سابقه بیمه پرداختی برای حداقل ۳ نفر از کارکنان تمام وقت شرکت، حداقل ۶ ماه باشد.
- عدم سوءسابقه و تخلفات مکرر در انجام تعهدات قبلی با وجود امکان انجام تعهدات.

۲-۱-۲- شاخص های اختصاصی

شرکت متقاضی باید علاوه بر دارا بودن شاخص های عمومی، واجد کلیه شرایط اختصاصی در یکی از دسته بندی های زیر نیز باشد:

۲-۱-۲-۱- شرکت های تولیدی محصولات دانش بنیان

- تولیدکننده ی کالای دانش بنیان (مطابق فهرست مصوب).
- نهادینه سازی و بومی سازی دانش فنی از طریق تحقیق و توسعه.
- دارای گواهی نامه ی انطباق استاندارد یا تأییدیه ی معتبر.
- نسبت نیروی انسانی تمام وقت در بخش های غیرپشتیبانی شرکت با درجه کارشناسی و بالاتر فعال در بخش های مرتبط با تولید کالاهای دانش بنیان شرکت به کل کارکنان تمام وقت، حداقل ۳۰ درصد باشد.
- هزینه ی تحقیق و توسعه حداقل ۷ درصد فروش سالیانه ی شرکت باشد.
- عرضه ی کالای دانش بنیان یا ارتقای آن هر دو سال یکبار باشد.

۲-۲-۱-۲- شرکت های تحقیق و توسعه و خدمات طراحی مهندسی

- فعالیت تحقیق و توسعه و خدمات طراحی مهندسی مرتبط با یکی از کالاهای دانش بنیان باشد.
- نسبت نیروی انسانی تمام وقت در بخش های غیرپشتیبانی شرکت با درجه کارشناسی و بالاتر فعال در بخش های مرتبط با خدمات تحقیق و توسعه و طراحی مهندسی شرکت، به کل کارکنان تمام وقت، حداقل ۵۰ درصد باشد.
- حداقل یک کالا یا خدمت جدید یا بهبودیافته و یا بهبود فرایند در یک سال گذشته عرضه شده باشد.
- تولید شرکت حداکثر در حد تولید نمونه آزمایشی یا پایلوت باشد.

۲-۲-۱-۳- شرکت های خدمات تخصصی دانش بنیان

- انطباق نوع خدمت با فهرست مصوب.
- نسبت نیروی انسانی تمام وقت در بخش های غیرپشتیبانی شرکت با درجه کارشناسی و بالاتر فعال در بخش های مرتبط با ارائه خدمات تخصصی دانش بنیان شرکت، به کل کارکنان تمام وقت، حداقل ۵۰ درصد باشد.
- هزینه تحقیق و توسعه مرتبط با خدمات تخصصی دانش بنیان حداقل ۷ درصد فروش سالیانه شرکت باشد.

- حداقل درآمد سالیانه‌ی شرکت برابر یک میلیارد ریال به قیمت ثابت سال ۹۱ باشد.

۲-۲- شرکت‌های دانش‌بنیان نوپا

شرکت‌های دانش‌بنیان نوپا باید همه‌ی شاخص‌های زیر را احراز نمایند:

- تولیدکننده و یا دارای برنامه طراحی و تولید کالای دانش‌بنیان مورد تایید مرکز رشد یا پارک علم و فناوری مربوط یا ستاد فناوری راهبردی مربوط باشد.
- نهاده‌ساز و بومی‌سازی دانش فنی از طریق تحقیق و توسعه صورت پذیرد.
- دارای عملکرد تحقیق و توسعه باشد.
- شرکت دارای ۲ نفر نیروی انسانی تمام وقت باشد.
- حداقل یک سال از تاریخ ثبت آن گذشته باشد.
- عدم سوءسابقه و تخلفات مکرر در انجام تعهدات قبلی باشد.
- دوسوم اعضای هیات مدیره دارای حداقل دو مورد از شرایط زیر باشد:
 - حداقل مدرک کارشناسی
 - حداقل ۳ سال سابقه کاری یا علمی مرتبط یا سابقه مدیریتی
 - حداقل یک اختراع تایید شده

۳- چگونگی ایجاد شرکت‌های دانش‌بنیان

دانشگاه‌ها و واحدهای پژوهشی پس از تصویب امکان تاسیس شرکت‌های دانش‌بنیان در آیین‌نامه‌ی مالی و معاملاتی خود در هیات امناء، می‌توانند شروع به تشکیل شرکت‌های دانش‌بنیان نمایند. هر شرکت دانش‌بنیان به پیشنهاد تعدادی از اعضای هیات علمی و تصویب دانشگاه یا واحد پژوهشی تاسیس خواهد شد و یا توسط دانشگاه و واحد پژوهشی به اعضای هیات علمی پیشنهاد می‌شود. دانشگاه‌ها و واحدهای پژوهشی به صورت‌های زیر می‌توانند در شرکت‌های دانش‌بنیان سهامدار باشند:

- به جهت اعتبار دانشگاه یا واحد پژوهشی، بخشی از سهام شرکت دانش‌بنیان به نام دانشگاه یا واحد پژوهشی می‌شود. (حداقل ۵ درصد)
- به دلیل استفاده از مورد یا موارد مشخصی از یافته‌های پژوهشی دانشگاه یا واحد پژوهشی در شرکت، بخشی از سهام شرکت با توافق سهامداران (دانشگاه یا واحد پژوهشی و دیگر سهامداران حقیقی یا حقوقی) به نام دانشگاه یا واحد پژوهشی می‌شود. (در هر مورد استفاده، بنا بر ارزش موضوع استفاده‌شده، سهام مربوطه می‌تواند از ۱ تا ۱۰۰ درصد باشد).
- به علت سرمایه‌گذاری مستقیم دانشگاه، بخشی از سهام شرکت دانش‌بنیان به نام دانشگاه است. (درصد، متناسب با میزان سرمایه‌گذاری است).

- به جهت خدمات دیگری که دانشگاه به شرکت دانش بنیان ارایه می دهد، بخشی از سهام به نام دانشگاه می شود. (متناسب با میزان خدمات)
 - اگر شرکت دانش بنیان دولتی باشد، بدون نیاز به ارایه ی هیچ خدماتی، حداقل ۵۰ درصد سهام به نام دانشگاه یا واحد پژوهشی است.
 - هر دانشگاه در سال نخست می تواند یک شرکت مادر تخصصی راه اندازی کند.
 - ایجاد این شرکت ها با همکاری شهرداری ها یا مشارکت دانشگاه های منطقه در اولویت می باشد.
- تبصره ۱:** شرکت دانش بنیان به صورت شرکتی و مستقل از تشکیلات دانشگاه اداره می شود و دانشگاه به میزان سهامی که در شرکت دانش بنیان دارد، در مدیریت آن تاثیرگذار بوده و در سود و ضرر آن شریک است.
- تبصره ۲:** سازمان های حقوقی (خصوصی یا دولتی) خارج از دانشگاه، متناسب با میزان سرمایه گذاری خود، می توانند سهامدار شرکت دانش بنیان باشند. (شکل گیری شرکت های دانش بنیان با مشارکت صنایع دولتی یا خصوصی و دستگاه ها و سازمان های اجرایی در موفقیت آن ها تاثیر دارد.) در صورتی که بیش از ۵۰ درصد سهام این گونه شرکت ها دولتی باشد، باید به تصویب هیات وزیران برسد.
- تبصره ۳:** رییس و معاونین دانشگاه و واحد پژوهشی در زمان تصدی مسوولیت، می توانند سهامدار شرکت های دانش بنیان شوند؛ و لیکن هیات مدیره و مدیرعاملی این گونه شرکت ها را تا زمان تصدی مسوولیت نمی توانند داشته باشند.
- تبصره ۴:** در شرکت های دانش بنیان خصوصی، اعضای هیات علمی دانشگاه ها و واحدهای پژوهشی، متناسب با میزان وقت گذاری و نوع فعالیت در شرکت (علاوه بر انجام وظایف دانش بنیان) یا متناسب با میزان مشارکت در مالکیت فکری موضوعی که در شرکت استفاده می شود و یا متناسب با میزان سرمایه گذاری واقعی (نه اسمی) که در شرکت دارند، سهامدار می شوند.
- تبصره ۵:** در شرکت های دانش بنیان خصوصی، افراد حقیقی داخل یا خارج از دانشگاه یا واحد پژوهشی (غیر از اعضای هیات علمی) می توانند به دلایل خاص و یا شرایطی که دانشگاه یا واحد پژوهشی تعیین می کند، صاحب بخشی از سهام شوند.
- تبصره ۶:** برای ایجاد شرکت های دانش بنیان که اعضای هیات علمی، صد در صد مالکیت را دارند، نیازی به تصویب دانشگاه نیست و احراز عضویت علمی متقاضیان تاسیس شرکت کافی است.

۴- حمایت ها و تسهیلات قابل اعطا به شرکت ها و مؤسسات دانش بنیان

- معافیت از پرداخت مالیات، عوارض، حقوق گمرکی، سود بازرگانی و عوارض صادراتی به مدت ۱۵ سال.
- تامین تمام یا بخشی از هزینه ی تولید، عرضه یا به کارگیری نوآوری و فناوری با اعطای تسهیلات کم بهره یا بدون بهره بلندمدت و یا کوتاه مدت بر طبق عقود شرعی.

- اولویت استقرار واحدهای پژوهشی، فناوری و مهندسی و تولیدی شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان موضوع این قانون در محل پارک‌های علم و فناوری، مراکز رشد، مناطق ویژه اقتصادی و یا مناطق ویژه علم و فناوری.
- اولویت واگذاری تمام یا بخشی از سهام مراکز و مؤسسات پژوهشی دولتی قابل واگذاری بر اساس ضوابط قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی به شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان موضوع این قانون.
- ایجاد پوشش بیمه‌ای مناسب برای کاهش خطرپذیری محصولات دستاوردهای دانش، نوآوری و فناوری در تمام مراحل تولید، عرضه و به‌کارگیری.
- همچنین در ماده ۱۷ قانون برنامه پنجم توسعه کشور دولت مجاز است به منظور توسعه و انتشار فناوری و حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان اقدامات زیر را انجام دهد:
 - الف- حمایت مالی از پژوهش‌های تقاضا محور مشترک با دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری و حوزه‌های علمیه در موارد ناظر به حل مشکلات موجود کشور مشروط به این که حداقل پنجاه درصد از هزینه‌های آن را کارفرمای غیردولتی تامین و تعهد کرده باشد.
 - ب- حمایت مالی و تسهیل شکل‌گیری و توسعه شرکت‌های کوچک و متوسط خصوصی و تعاونی که در زمینه تجاری‌سازی دانش و فناوری به‌ویژه تولید محصولات مبتنی بر فناوری‌های پیشرفته و صادرات خدمات فنی و مهندسی فعالیت می‌کنند و نیز حمایت از راه‌اندازی مراکز رشد و پارک‌های علم و فناوری از طریق بخش غیردولتی.
 - ج- حمایت‌های قانونی لازم در راستای تشویق طرف‌های خارجی قراردادهای بین‌المللی و سرمایه‌گذاری خارجی برای انتقال دانش فنی و بخشی از فعالیت‌های تحقیق و توسعه مربوط به داخل کشور و انجام آن با مشارکت شرکت‌های داخلی
 - د - حمایت مالی از ایجاد و توسعه بورس ایده و بازار فناوری به منظور استفاده از ظرفیت‌های علمی در جهت پاسخگویی به نیاز بخش‌های صنعت، کشاورزی و خدمات.
 - د- حمایت مالی از پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویی در راستای ارتقاء بهره‌وری و حل مشکلات کشور
 - و - تامین و پرداخت بخشی از هزینه ثبت اختراعات، تولید دانش فنی و حمایت مالی از تولیدکنندگان برای خرید دانش فنی و امتیاز اختراعات.
- تبصره ۱- دستگاه‌های اجرایی مکلفند امکانات و تجهیزات پژوهشی و تحقیقاتی، آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌ها را با نرخ ترجیحی در اختیار مؤسسات و شرکت‌های

دانش‌بنیان مورد تایید شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری در چهارچوب مصوبه هیات وزیران قرار دهند.

- تبصره ۲- در راستای توسعه و انتشار فناوری به دستگاه‌های اجرایی اجازه داده می‌شود مالکیت فکری، دانش فنی و تجهیزاتی را که در چهارچوب قرارداد با دانشگاه‌ها و موسسات پژوهشی و فناوری دولتی ایجاد و حاصل شده است به دانشگاه‌ها و موسسات یادشده واگذار نمایند.
- تبصره ۳- سازمان ثبت اسناد و املاک کشور موظف است صرفاً پس از ارایه گواهی ممیزی علمی اختراعات از سوی مراجع ذیصلاح نسبت به ثبت اختراعات اقدام نماید.
- تبصره ۴- اعضای هیات علمی می‌توانند با موافقت هیات امنای همان دانشگاه نسبت به تشکیل موسسات و شرکت‌های صددرصد خصوصی دانش‌بنیان اقدام و یا در این موسسات و شرکت‌ها مشارکت نمایند. این موسسات و شرکت‌ها برای انعقاد قرارداد پژوهشی مستقیم و یا غیرمستقیم با دستگاه‌های اجرایی، مشمول قانون منع مداخله کارکنان در معاملات دولتی و تغییرات بعدی آن نیستند.

۵- اهداف شرکت‌های دانش‌بنیان

- جذب و تبدیل ایده‌ها به محصول و مشاغل پایدار.
- هم‌افزایی علم و ثروت (تجاری‌سازی علم و دانش).
- تجاری‌سازی یافته‌های پژوهشی و تحقیقاتی.
- توانمندسازی دانش‌آموختگان به منظور ورود به فضای کسب‌وکار.
- حمایت، هدایت و سمت‌دهی در جهت نوآوری‌ها و تولید فناوری‌های برتر.
- ایجاد زمینه برای به‌کارگیری هرچه بیشتر توانمندی‌های دانشگاه‌ها و واحدهای پژوهشی در جامعه.
- ترغیب متخصصین، نوآوران، مخترعان، اعضای هیات علمی دانشگاه‌ها و واحدهای پژوهشی برای فعالیت‌های بیشتر در رفع نیازهای جامعه برای ترویج فرهنگ تجاری‌سازی در دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی.
- تشویق بنگاه‌های اقتصادی و دستگاه‌های اجرایی به بهره‌گیری از یافته‌های پژوهشی و فناوری‌های شکل یافته در مراکز پژوهشی.
- ارتقای فرهنگ عمومی کارآفرینی.

۶- زمینه‌های فعالیت شرکت‌های دانش‌بنیان

- انجام پژوهش‌های کاربردی و توسعه‌ای.
 - ارائه خدمات تخصصی و مشاوره‌ای (خدمات علمی، تحقیقاتی و فنی).
 - تولید محصولات با فناوری نوین (توسعه فناوری).
 - انجام خدمات نظارتی بر پروژه‌های پژوهشی، اجرایی و مشاوره‌ای.
 - ارائه خدمات توسعه‌ی کارآفرینی.
 - ایجاد مراکز رشد و خدمات ایجاد و توسعه‌ی کسب‌وکار.
 - ارائه خدمات توسعه‌ی محصول جدید.
 - ارائه خدمات ایجاد و توسعه‌ی خوشه‌های کسب‌وکار.
 - تشخیص فرصت‌های کارآفرینی.
 - انجام خدمات توسعه‌ی فناوری.
 - انجام خدمات ورود کسب‌وکارها به بازار بین‌الملل و جهانی کردن آن‌ها.
 - برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های توسعه‌ی کارآفرینی در سطوح ملی، منطقه‌ای و محلی.
- با توجه به تعریف و کارکردهای شرکت‌های دانش‌بنیان، این شرکت‌ها، به عنوان بنگاه‌های اقتصاد دانش‌بنیان، نقش محوری در ساختار این نوع اقتصاد ایفا می‌نماید. شرکت‌های دانش‌بنیان، با توجه به ویژگی‌های خود و پویایی و تطبیق با شرایط محیط پیرامونی و انعطاف‌پذیری بالا، ظرفیت مناسبی برای روبه‌رو شدن با شرایط تحریم را دارا هستند. همچنین توزیع عادلانه‌تر ثروت، بر اساس شایسته‌سالاری در چنین شرکت‌هایی، تاثیر زیادی در عدالت اقتصادی دارد و از سوی دیگر، با توجه به توانمندتر بودن این شرکت‌ها، در مقایسه با شرکت‌های سنتی، سبب افزایش بهره‌وری و کارآمدی شرکت‌های دولتی و اگذار شده خواهد شد. علاوه بر این، استراتژی عدم تمرکز فعالیت‌های تولیدی در چند شرکت بزرگ دولتی، مانع از تحریم آسان محصولات یا مواد اولیه‌ی شرکت‌ها می‌گردد. با توجه به این که یکی از عوامل اساسی رشد تولید سرانه‌ی ملی، اقتصاد دانش‌بنیان و بنگاه‌های اقتصادی دانش‌بنیان است، یکی از راهکارهای اساسی خودکفایی پایدار در محصولات استراتژیک، ارتقای فناوری و افزایش بهره‌وری عوامل تولید از طریق دانش‌بنیان نمودن اقتصاد و توسعه‌ی شرکت‌های دانش‌بنیان است. یکی از اساسی‌ترین زیرساخت‌های اقتصاد دانش‌بنیان و پیش‌نیاز تحقق استراتژی شرکت‌های دانش‌بنیان، سرمایه‌ی انسانی خلاق، نوآور و دانشی است که با توجه به ترکیب جمعیتی کشور ایران و جمعیت بالای جوانان تحصیل‌کرده و نیروی انسانی به عنوان بزرگ‌ترین و باارزش‌ترین سرمایه‌ی کشور، باید مورد توجه قرار گیرد و بدین ترتیب، با توانمند نمودن و تشویق و زمینه‌سازی فعالیت آنان در قالب شرکت‌های دانش‌بنیان، کشور توان رویارویی با هر گونه تهدید و تحریم اقتصادی را خواهد داشت.